

nyelvet. Talán jó emléket hagytam volna nála magamról, ha a számot nem nyitottam volna ki; de az utolsó pillanatban elsóztam a levést.

— Ha esetleg, — mondtam neki, — eljön egyszer tanár úr Torinoba, legyen olyan szíves, hogy értesítsen engem róla. Örömet rendezésére állok majd. Nagyon örvendének, ha újra láthatnám és szolgálatára lehetnék.

— Köszönöm, felelte s megszorította a kezemet. — Szerencsés utat! A vizontlátásra!

És magamra hagyott.

De mikor egypár lépést teti, magához intett s ezt mondta:

— Hallja kérem. Bocsásson meg, de borzasztó egy szó az az *esetleg*. Hát nem jobb annál *talán* vagy *véletlenül*?

És elment szó nélkül. Ezeket a szavakat hallottam legutoljára tiszta ajkairól. Még hét esztendeig lövöldözte nyilait a barbárokra és azután meghalt a csatamezőn, zászlájának foszlányaiba takaródzva.

Fordította: CS. PAPP JÓZSEF.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— A felső kereskedelmi iskolák reformja. November hó 8—10. napján három napi tanácskozásban foglalkozott az Orsz. Ipari és Kereskedelmi Oktatási Tanács ezzel a kérdéssel, *Schack Béla* főigazgató előadása mellett. Az előadó javaslatainak megszerkesztésében tekintetbe vette azokat a véleményeket, amelyek a Tanácstól kiadott kérdőívekre 200-nál több iskolai és kereskedelmi testülettől beérkeztek. A Tanács megállapodásait az előadó közlése alapján a következőkben közöljük. Az általános kérdésekre nézve:

a) A tanács a magyar kereskedelem és kereskedelmi oktatás tényleges szükségleteire való tekintettel a megvalósítandó reform egyik alapvető föladatának tartja, hogy a felső kereskedelmi iskolák száma, geográfiai elhelyezése és létjogosultsága gondos revízió alá vonassék; b) a felső kereskedelmi iskolákat közelebb kell hozni a gyakorlati élet kívánalmaihoz; keresni kell az érintkező pontokat az iskola és a gyakorlat között; c) a tanterv megállapításánál a gyakorlati rész kidomborításával a főgondot a gyakorlati és elméleti ismeretek helyes arányára kell fordítani; d) a tanulók *jellemképzése* az iskolának főfontosságú föladata legyen. Tiszta karakterű, önálló és következetes gondolkozású, jó ítélőképességű és akaraterős, a közügyek iránt érdeklődő, hazafias, áldozatkész, munkás, takarékos, élelmes, szerény föllépésű, kötelességtudó, pontos, rendes, magukat az életben továbbművelni

hajlandó és tudó ifjakat neveljen a felső kereskedelmi iskola. Csepegtesse beléjük a fizikai fáradtsággal járó kereskedés megbecsülését és a vállalkozó szellemet.

A tantervre vonatkozólag:

a) a felső kereskedelmi iskola mai tanítási anyaga az általános műveltség és a legszükségesebb általános kereskedelmi képzettség anyagának érintetlen hagyásával a tanuló-ifjúság korához és szellemi befogadó képességéhez mérten az alaposabb tudás érdekében *redukálандó*; b) a kötelező tárgyak heti óraszám, a testgyakorlást bele nem számítva, egy-egy osztályban ne legyen több harmincnál; 36-nál több heti órára, beleértve a nem kötelező tárgyakat is, egyetlen tanuló se vállalkozhassék; (ma a heti *kötelező* órák száma osztályonként 32, 34, 35); c) a felső kereskedelmi iskola kötelező tárgyai a következők legyenek: 1. magyar nyelv, fogalmazás és irodalomtörténet; 2. német nyelv és levelezés; 3. francia, vagy angol nyelv és levelezés (ez a két utóbbi csak az esetre, ha a felső kereskedelmi iskola *négy* évfolyamból fog állani); 4. kereskedelmi földrajz; 5. történelem; 6. matematika; 7. kereskedelmi számtan; 8. könyvviteltan; 9. kereskedelmi levelezés (magyar nyelven) és kereskedelmi ismeretek; 10. közgazdasági ismeretek; 11. jogi ismeretek, (ez a két utóbbi tárgy csak az utolsó osztályban); 12. a fizika elemei; 13. a természetrajz elemei; 14. kémia, kémiai technológia; áruismeret és mechanikai technológia; 15. szépírás; 16. gyorsírás; 17. testgyakorlás; d) nem kötelező tárgyak: 1. valamely negyedik nyelv (a tanulmányok 2., illetve 3. évétől); 2. a gépírás gyakorlása; 3. idegen nyelvű gyorsírás; 4. áruismereti gyakorlatok; e) minden felső kereskedelmi iskolában módot kell arra nyújtani, hogy az ifjak önképzőkört szervezzenek, amelynek alosztályai lehetnek: 1. magyar fogalmazó és előadó gyakorlatok; 2. idegen nyelvi gyakorlatok; 3. nevelőkör; 4. gyorsírókör.

Az iskolának a gyakorlattal való kapcsolatára vonatkozólag:

Avégből, hogy a felső kereskedelmi iskolák mennél szorosabb érintkezésbe hozassanak a kereskedelmi gyakorlati élettel, szükséges: 1. minden felső kereskedelmi iskola mellé egy kereskedőkből álló *szaktanács* szervezése, amelyet állami iskoláknál a kormány nevez ki, nem államiaknál a föntartó testület választ. Mindkét esetben a vallás- és közoktatásügyi és a kereskedelemügyi miniszterium egy-egy megbízottat küld a tanácsba, amely nem nagyszámú, de a helyi kereskedelem fontosabb ágait képviselő tagokból áll. A szaktanács a tanári karnak kereskedelmi gyakorlati kérdésekben tanácsadója. — 2. A felső kereskedelmi iskolák igazgatói minden öt éven belül azoknak a cégeknek a főnökeihez, amelyeknél végzett növendékeik vannak alkalmazva, kérdőíveket küldenek: a befolyó tapasztalatokat az iskola gyakorlati

irányban való fejlesztésének javára értékesítik. — 3. Évenként több közeli és távolabbi tanulmányi kirándulás rendezendő a felső kereskedelmi iskola felsőbb osztályaival, amelyeknek kizárólagos célja üzleti telepeknek és berendezéseknek a tanulmányozása. — 4. Jelesen végzett, már a gyakorlatban is bevált növendékek részére az államtól és társadalmi úton külföldi tanulmányi ösztöndíjakat kell kieszközölni.

Az iskolai rendtartásra vonatkozólag egyelőre csak általánosságokban mozognak a Tanács határozatai.

A vizsgálatokra vonatkozó megállapodások általában vizsgálatellenesek. Többen az érettségi teljes elejtése mellett voltak, de a Tanács — bár jelentéktelen szótöbbséggel — az érettségi vizsgálatnak *fönntartása mellett nyilatkozott*, azonban *a mainál enyhébb, könnyebb formában*; olyanban, amely a tanulók és az iskola idejét ne vegye túlságosan igénybe. A részletes megállapodást akkorra tartotta fönnt magának, amikor a felső kereskedelmi iskola tanterve meg lesz állapítva. Az évvégi közvizsgálatokra nézve azonban már most csatlakozott az előadó javaslatához, amely szerint: «Az évvégi közvizsgálatok minden osztályban elmaradnak; a tanév végéig tartó, rendszeres ismétléssel befejeződő tanítás utolsó órájában a szaktanár az igazgató, vagy megbízottja jelenlétében még egyszer kiszólítja az elégtelenre álló tanulókat; a tárgy természetéhez képest e feleltetést írásbeli dolgozat előzi meg.

Az iskola tanulmányi rendjének *vezető eszméjét* a következő határozatok körvonalozzák:

a) a tanács az új szervezet tanító részének vezető eszméjévé a közgazdasági szellemet kívánja tenni; ez a szellem érvényesüljön már a tanárok képzésénél is; b) a tantervi rész kidolgozásánál különös gond fordítandó arra, hogy az általánosan művelő tárgyak anyaga az iskola szakszerű jellegére való vonatkozással szabassék meg s hogy sem ebben, sem a szaktárgyak tanításában fölösleges ismétlődések ne forduljanak elő; szükség van továbbá a rokon tárgyak megfelelő koncentrálására; az általános tárgyak tanítása inkább eszmekeltő, a szaktárgyaké — redukált keretben — szigorúan alapos és mélyenjáró legyen; mindazáltal az adatok halmozásától itt is óvakodni kell, bár az emlékezőtehetség okszerű fejlesztése, mint gyakorlati szükséglet, szintén a tanítás főladatai közé fog tartozni; c) a túlterhelés elkerülése s az ifjú elmének természetes fejlesztése végett a mai anyagnak még redukáltabb alakban is tágabb keretre van szüksége; d) a tanulók házi munkássága a legszükségesebbre korlátozandó.

Megfelelően az iskola *céljának*, melyet a Tanács így formuláz:

A felső kereskedelmi iskolák a kereskedelmi, vagy rokon közgazdasági ismereteket kívánó pályákra készítenek szakszerűen és az

iskola eszközeitől telhetően gyakorlatilag elő. E cél szolgálatában áll az általános műveltséget nyújtó tárgyak tanítása is.

Az évek óta folyó vitáknak ez volt az egyik nagy kérdése, hogy a felső kereskedelmi iskola tisztán szakiskola-e, vagy pedig éppen olyan arányban általános műveltséget adó iskola is? A Tanács határozata a tiszta szakiskola értelmében döntött.

A másik sokat vitatott kérdés az évfolyamok száma volt. A Tanács döntése ebben is határozottan a fejlődés érdekében szól, azt mondván:

A felső kereskedelmi iskola jövőre négy évre terjedjen; az első évfolyamba oly ifjak vehetők föl, akik a gimnázium, reáliskola vagy a polgári iskola negyedik osztályát sikerrel bevégezték.

*

— Görögországból. *Bikélas* Dömötör, egyike a legkiválóbb újgörög költőknek, a kinek *Louki Laras* című regénye magyarra is le van fordítva, néhány év óta hazája nevelésügyének szolgálatába szegődött. 1899-ben királyi jóváhagyással egyesületet alakított, mely Zsófia főhercegnő védnöksége alatt kettős feladatban buzgólkodik: a hasznos ismereteket népszerűsítő olcsó könyvek terjesztésében és a nemzeti nevelés előbbre vitelében. Máig 70 ilyen könyv jelent meg, melyek több mint 600,000 példányban keltek el s összességükben valóságos népkönyvtárt foglalnak magukban. Tavaly vagy 1000 tag részvételével nevelésügyi kongresszust tartottak, mellyel nemzetközi tanszerkiállítás volt kapcsolatban. Minthogy a kiállítók nagyobb része értékes tárgyakat engedett át, megalakították a pædagogiai muzeumot és pædagogiai könyvtárt, melyek külön helyiségben vannak elhelyezve, a hol 50 különböző tanügyi folyóirat áll az olvasóknak rendelkezésére. Számos állam ingyen küldi meg nekik hivatalos tanügyi kiadványait, aminek becsé majd csak idővel fog mutatkozni.

Ime egy kis ország egy embernek buzgólkodásából rövid idő alatt milyen intézményre tett szert!

Mindezt pedig annak ötletéből írom meg, hogy *Bikélas*, az egyesület alapítója és elnöke, a kihez baráti kötelékek fűznek, buzdításomra megkereste a mi közoktatásügyi kormányunkat is francia és német nyelvű kiadványainak megküldéseért, egyben 5 csomagban megküldte egyesületének eddig megjelent összes kiadványait. Minisztériumunk bizonyára szívesen fog eleget tenni ennek a kérésnek, mely — valljuk meg — erkölesi és nemzeti szempontból ránk nézve is jelentős. De a dolog az udvariasság tényén kívül még más szempontból is érdekelhetne minket. Nem volna még itt az ideje, hogy nemzetközi alapon mi is szervezzünk egy nyilvános pædagogiai szakkönyvtárt, avagy

hogy a kultuszminisztériumba bizonyára garmadával érkező külföldi kiadványok, önálló és rendszeres kezelésben részesüljenek és a szakférjak részére hozzáférhetővé tétessenek? Társaságunk alapszabályai is említik a szakkönyvtárt, melynek megalapítását a mostoha viszonyok mind távolabb jövőbe terelik. — De gazdasági szempontból is érdemes volna összeköttetéseinket a Kelettel gyarapítani: ki tudja, nem nyílna-e itt kedvező piac kezdődő s majdan megizmosodó tanszeriparunknak! Az athéni egyesület állandó tanszerkiállítást tart fenn: rajta próbálkozzanak meg a versenyképes hazai cégek. *hf.*

*

— Egy érdekes nemzetközi körkérdés. Egy párisi testnevelési közlöny, az *Education Physique*, abból a helyes feltevésből indulva ki, hogy a testi nevelés kérdése ma közügy, melynek fontosságát az illetékes körök kivétel nélkül elismerik, míg a szakkörök csupán a legjobbnak és legbiztosabbnak vélt módszer dolgában térnek el — a végből, hogy a legilletékesebb egyének véleményéből az igazságot kihámozza, írásbeli interviewokra vállalkozott egy részletes kérdőív alapján, mely hozzánk is eljutott. Ime egyelőre a kérdőpontok (kivonatossan): 1. Mi a véleménye az egyetemesen uralkodó sportmozgalomról és kedvtelésről? 2. Mekkora fontosságot tulajdonít a testi nevelésnek a szellemi képzés tekintetében? 3. Mily erkölcsi és társadalmi hatást várhatunk tőle: az egyénre, a családra, a társadalomra, hazára és az emberiségre? 4. Tekintettel arra, hogy a szellemi képzés módszerei nagyjában megegyeznek a különböző nemzeteknél, az a kérdés merül fel, vajjon nem volna-e lehetséges a testi képzésre is egy általános tervet felállítani, az emberi szervezet nagyjában ugyanaz lévén. 5. Melyik volna ez az alapvető rendszer, mely egymagában egyesitené a ma fennálló számos s egymással hadilábon álló irányt? 6. Vajjon a fennálló ellentéteket nem lehetne-e azzal eltüntetni, ha a testi nevelés programját az elemi, közép- és felső-oktatás analógiájára a gyermek, az ifjú és a felnőtt szükségletei szerint szerveznék? 7. Minthogy ez a képzelt terv előreláthatóan a főbb rendszerek alkalmas elemeinek összevonásából s összeolvasztásából kerülne ki, felsorolandók az előnyei és hátrányai: a svéd tornának, a szertornázásnak, a sportbeli gyakorlatoknak és az u. n. új módszernek (újabb szerkezetű házi kézi és edző-szerkezetek, súlyzók stb.)?

*

Abban a reményben, hogy itthon nem fognak a szerénytelenség vádjával illetni, kivonatossan közlöm a felsorolt kérdésekre beküldött válaszaimat, melyeket régibb írásaimból, s sokévi tapasztalataimból nem volt nehéz kihámozni. 1. A testi nevelés fellendítésére irányuló mozgalom minden művelt embert s igazi hazafit a legnagyobb meg-

elégedéssel és örömmel tölthet el, mert a szellemi és lelki kultúrával egyetemben csak ez biztosíthatja az egyének és a népeknek fennállását s virágzását. Kívánatos azonban, hogy ez a mozgalom, mely ma még részleges s elszigetelt, ép oly általános polgárjogot nyerjen s az összes iskolákban elengedhetetlenül szükségesnek ismertessék el, mint a szellemi képzés. Azt is szeretném, ha az ifjúság erkölcsi megóvását [lásd: 3 a) b) c)] sikerülne a testi nevelés védnöksége alá helyezni, mert ez az elsőrendű fontosságú nevelési tényező, mely elválaszthatatlan az emberi faj javításától, amennyiben a szellemi képzés nem vallja magáénak s nem gondoskodik róla, ma még egészen gazdátlanul áll. — 2. Nem szenved kétséget: a testi nevelés *nélkülözhetetlen* — de ne túlozzunk, s főleg ne essünk egyoldalúságba! A testi és a szellemi kultúra mellett ne feledkezzünk meg a *lélek* műveléséről sem. Az, akinek sikerülend az emberképzésnek ezt a három ágát minél szorosabban egybefűzni, az emberiségnek nagy nevelője és jóltevője leend. 3. Ha, ismétlem, túlzástól s egyoldalúságtól megóvjá magát, a társadalmi kiegyenlítésnek, a kölcsönös megbecsülésnek és az egyéni derekasságnak hathatós eszköze lesz; a nemzetközi viszonyban fokozni fogja a kölcsönös megértést s közeledést, amiben elsőrangú szerep jut a nemzetközi mérkőzéseknek és az olimpiai játékoknak. — 4. Ezt a kérdést én már a havre-i és legutóbb a brüsseli testnevelési kongresszuson vettem fel s igenlően válaszoltam rá; a különböző éghajlati viszonyokra való tekintettel mégis azzal a megszorítással élnék, hogy a megpendített általános tervet, pl. a mérsékelt égöv alatt lakó népekre érvényesíteném. — 5. Ennek a rendszernek kidolgozása csak hosszabb s az összes fennálló rendszerekre kiterjedő előzetes elméleti és gyakorlati tanulmányozás alapján lehetséges. Ebben pedig vezérelvül szolgálhatnak: a gyakorlatoknak egyszerű, természetes és legkönnyebben hozzáférhető alakjai, valamint az, hogy ne csupán egyes izomcsoportokra irányuljanak, hanem a szervezetnek minél több oldalú fejlesztését célozzák. — 6. Az illetén felosztás már csak azért is meddő volna, mert nem vonható pontos határvonal az életévek száma szerint s a szervezet gyakran ugyanegy életkor mellett különböző fejlettséget tüntet fel. Ennél fontosabbnak és életrevalóbbnak tartom az iskolai testi *nevelésnek* elkülönítését az egyesületi sporttevékenységtől és a nyilvános mérkőzésektől, úgyszintén az egészséges és normális ifjúság elkülönítését a beteges és fogyatékos szervezetűektől. — 7. A felsorolt rendszerek közül kimaradt az ú. n. *vegyes rendszer* (*système eclectique*), melynek a tömegképzés szempontjából a legnagyobb jövőt jósolom. Ennek keretébe sorolom a meg nem nevezett higiénikus eszközöket is (fürdők, menetelések, kirándulások, túristáskodás).

*

Kemény Ferenc.

— **Tanulók tíz parancsa.*** Münch berlini egyetemi tanár a *Monatschrift für h. Sch.* 1905. 8. f.-ben a következő tíz parancsolatot állította össze:

1. Az iskola egy kis állam; légy jó polgára ennek az államnak, hogy nagy hazádnak is hasznos fia lehess.

2. Ne feledd, hogy nagy örökséget kell átvenned és légy hálás mindazok iránt, kik ezt reád hagyták, mindama nagy emberek iránt, kik életök munkájával maradandót alkottak a te számodra.

3. Igyekezzél hű lenni a kis dolgokban, hogy egykor majd a nagyokban is az lehess; tanuld meg a külső rendet, mert az lelki derékségre vezet.

4. Törekedj igazságra; ne csak külsőleg tedd kötelességedet s ne elégedj meg külső sikerrel; ne másokért tanulj; hanem gondold önmagadra s arra, hogy mennyit akarsz élni.

5. Ne hazudj, sem úgy mint a rabszolga, kinek nincs bátorsága igazat mondani, sem úgy mint a hízolgók, kik így akarnak emelkedni, sem úgy mint a szavakkal szédelgők, akik magokénak mutatják, amit mástól vettek. S ne légy kétszínű sem: ne légy jámbor szüleid s szentelen tanítóid és társaid előtt.

6. Légy jó társok a hozzád hasonlóknak, megbízható és hű, de ne engedd, hogy rosszabb társad úrrá legyen rajtad. Ne akarj becsavágyból másokat a tanulásban felülmúlni, de ügyelj, hogy erődhez mértén megálljad helyedet.

7. Ne hatalmaskodj a gyengébben s ne nézd le a csekélyebbet; tudd meg, hogy már ifjan is lehet az ember nagylelkű.

8. Legyen rá gondod, hogy a játékokban is ügyes légy s egész ifúságodban eleven és vidám maradj; szeresd a természet minden teremtményét s ne engedd, hogy ezen való örömet a szobai munka megrontsa.

9. Ne csüggedj s ne makacskodj; ha hibázol s ki kell állanod a büntetést, kezd újból és gyorsan eltüntetheted a múltnak minden

* A «*Monatschrift*» következő száma közli *Kemény Ferenc* kiegészítését a 10 parancshoz, amelylyel ő a nemi kérdésnek és a mértékleteségnek akar helyet juttatni, mi végett az 1. és 3., továbbá a 6. és 7. egybevónását ajánlja. A Keménytől ajánlott két új parancs:

«Tiszteld az asszonyokat és leányokat, gondold anyádra és nővéreidre! Aki a nőkkel szemben magáról megfélelkezik, önmagát állítja pellengérré.» — «A test tisztasága mellett a lélek nemessége és a szív tisztasága a legértékesebb kincsünk; azért légy mértékletes élvezeteidben, légy készséges és képes arra, hogy a kísértésnek ellentállj.» — Ajánlja továbbá K., hogy e parancsolatokat foglalják versekbe s nyomassák a gyakorló füzetekre. *Szerk.*

nyomát. Ne gyanakodj tanítódra s ne higj rosszat rólok csak azért, mert olyat kívánnak tőled, ami kellemetlen.

10. Kötelességeden kívül önszántodból is tégy valami jót, hogy később majd azokhoz tartozzál, kik magok tűznek célokat magok elé s ne azokhoz a félig-rabszolgákhoz, kik csak a kijelölt munkát végzik el.

Műnch e 10 parancsolata mellett nem érdektelen az a régi magyar diak-tizparancsolat, melyet Molnár János a jó nevelésről Petrovsky Sándorhoz intézett 15 levelében idéz (Pozsony és Kassa 1776.—333—335. l.) *Csete István* művéből (Parte II. Panegyricon. pag. 236. — E munkát nem ismerem): 1. Az Istentől várja ugyan a tanuló az áldást, de úgy vesse meg magát, mintha tulajdon fegyverétől függene minden. 2. A tanítókkal és könyvekkel legyen a társalkodása. 3. Böcsülje az időt, mint az aranyt. 4. A piros hajnallal barátkozzék. 5. Szeresse a csendes hallgatást. Néma ökörnek mondatott eleintén Angyali Szent Tamás; de amint felőle megjövendőltetett, hallja okos szózatját a világ. 6. Estve gondolja meg, amit regvel teljesen meg akar tanulni; mert az éjjeli álom azt örli, amit estve reá töltünk, mint a féle garatra. 7. Magában forgassa s hasznára fordítsa, amit az iskolában hallott. 8. Éjjel ne tanuljon, ha szereti egészségét. 9. A deák, mint a jó katona, ha nem próbál nem nyer. 10. Mindenek kicsiny eredetből mennek nagyra. A deák is nagyra mehet, ha a nagyobbakat követni fogja. — Látni való a két sorozat között a különbség; a kettő mintegy kiegészíti egymást. i. s.

HAZAI IRODALOM.

A művészetek története a legrégibb időktől a XIX. század végéig. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter megbízásából szerkeszti *Beöthy Zsolt*. I. kötet. Ó-kor. Budapest, 1906. Wodiáner F. és Fiai részvénytársaság kiadása. XI és 556 l. Ára díszkötésben 16 K.

Néhány évtized óta az egész művelt világban lángra kapott bizonyos nemes buzgalom a képzőművészetek fokozottabb megértése s ápolása iránt s e törekvésben érezhető volt, hogy a művelt emberiség lassankint tiszta belátására jutott azoknak a mélyreható társadalmi, gazdasági s erkölcsi érdekeknek, melyeknek hosszú sorozata kapcsolatban van a művészet kérdéseivel. A nemes mag, melyet Ruskinék művészet-philosophiai és művészet-sociológiai fölfogása elvetett, hamar sarjadott; a műszeretet, műízlés és műismeret Európa-szerte hatalmas gyarapodásnak indult s nemsokára meghozta gyümölcseit, először elméletileg tudós fejtegetésekben és pädagogiai programmtörédekekben,